

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НА АВТОШЛЯХАХ УКРАЇНИ

Віталій Іванович ПАВЛИКІВСЬКИЙ,

*доктор юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри кримінально-правових дисциплін
Харківського університету*

Ксенія Володимирівна ЮРТАЄВА,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри кримінального права і кримінології
Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-6096-2020>*

В умовах розвитку технологій в сучасному світі проблема транспортної безпеки стає все гострішою. Сьогодні, в Україні фіксується найвища смертність на дорогах серед більшості розвинутих країн, близько 5000 українців [1]. За 15 років ведення офіційної публічної статистики в Україні загинуло від ДТП 74 тис осіб. Реальні показники є ще гіршими, так лише розходження в офіційних даних Національної поліції та Міністерства охорони здоров'я щодо загиблих від ДТП за 13 років складає майже 16 тис загиблих [1]. За результатами експертів, смертність на автошляхах України на 30-50% вище від офіційних даних. Підтверджують ці припущення й інші статистичні дані, які свідчать про вкрай складну ситуацію з дотримання безпеки на автошляхах України. Справа в тому, що рівень автомобілізації в Україні набагато нижчий ніж в країнах Європи (в європейській країнах приблизно 500 авто на 1 тис. людей, в Україні 200, тобто в 2,5 рази менше). Логічно, що більша кількість автомобілів повинна свідчити про більшу небезпеку і кількість травмованих на автошляхах. Однак і в цьому випадку Україна, маючи найнижчі показники автомобілізації населення, перевищує всі європейські показники травмованості на дорогах (див. табл 1).

	Населення, млн чол.	Загинуло	Загинуло на 1 млн чол.	Кількість авто/тис чол.	Кількість авто, млн	Загинуло на 1 млн авто
Україна	42	3 410	81,2	202	6,9	494,2
Німеччина	83	3 206	38,8	555	45,8	70,0
Велика Британія	66	1 792	27,1	469	30,8	108,6
Франція	67	3 477	52,0	479	32,0	80,8
Італія	61	3 283	54,2	625	37,8	86,8
Іспанія	47	1 810	39,0	492	22,8	79,0
Польща	38	3 026	79,7	571	21,6	140,0

Таблиця 1. Кількість загиблих у ДТП у 2016 році в країнах Європи

Як видно з таблиці, в Україні вкрай низький рівень автомобілізації, але при цьому найвищий показник загибелі людей в ДТП на 1 млн машин. Цей показник в Україні тільки за офіційними даними вище, ніж в країнах ЄС, *більш ніж в п'ять разів*, а якщо врахувати розбіжності офіційних та реальних даних, то в Україні лише смертність на дорогах вище, ніж в країнах Євросоюзу, приблизно в 7,5 рази. При цьому необхідно також враховувати щорічну значну кількість травмованих та істотні матеріальні збитки від такої кількості ДТП.

Причинами такої ситуації експерти називають неналежний стан дорожнього покриття, недотримання вимог безпеки водіями та іншими учасниками дорожнього руху, недосконале законодавство, вибіркоче правосуддя, відсутність невідворотності покарання, незадовільний технічний стан транспортних засобів, низькі штрафні санкції тощо. Останній фактор, на думку представників МВС є ключовим для забезпечення безпеки та порядку на автошляхах України [2]. Тим не менш, поглиблений аналіз кількості автопорушень та практик підвищення розмірів штрафу за їх скоєння свідчить про зворотне. З моменту введення в дію Кодексу України про адміністративні правопорушення 1984 р. простежується тенденція систематичного (кожні декілька років) підвищення штрафних санкцій за порушення правил дорожнього руху, в тому числі за управління транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння, зокрема у 1985, 1989, 1991, 1992, 1994, 1997, 2009, 2014, 2015, 2016, 2019, 2020 роках.

Репресивні тенденції простежуються і в спробах криміналізації управління транспортним засобом в стані алкогольного сп'яніння [3]. Однак аналіз статистичних даних щодо зазначеного періоду не підтверджує прямої залежності між посиленням покарання та зменшенням або збільшенням кількості правопорушень в зазначеній сфері. Зокрема, незважаючи на суттєве підвищення розмірів штрафу у 2014 та 2016 році статистика кількості облікованих кримінальних правопорушень за ст. 286 КК, в тому числі вчинених в стані алкогольного сп'яніння за вказаний період невинно зростала.

Не заперечуючи зазначені фактори у формуванні небезпечної ситуації на дорогах країни, на нашу думку, одним з пріоритетних напрямків підвищення ефективності в цьому напрямку є впровадження сучасних систем безпеки, які здатні суттєво знизити смертність під час ДТП. За висновками експертів оснащення всіх нових автомобілів такими системами як попередження про бокову перешкоду (сліпі зони (BSW)), автоматичне екстрене гальмування (АЕВ), попередження з'їзду з полоси руху (LDW), адаптивний круїз-контроль, запобігання управлінню у нетверезому стані (DADSS) [4] здатне якщо не повністю, то частково вирішити зазначену проблему.

Відмова держави та суспільства від активної участі у вирішенні питань нормативного врегулювання впровадження активних систем безпеки у транспортні засоби призведе до ситуації, при якій зазначені системи, незважаючи на їх ефективність, будуть надаватися як опція за додаткову плату. Не є однозначним і відношення українського суспільства з приводу впровадження відповідних змін у систему безпеки дорожнього руху, в тому числі з використанням автономних та автоматизованих транспортних за-

собів. Однак основою ефективного впровадження нових нормативних положень є сприйняття та підтримка останніх з боку суспільства.

Проведене нами у 2020 році дослідження за темою «Автономні автомобілі на автошляхах загального користування» дає можливість сформулювати певні узагальнені висновки [5]. Серед опитаних жителів України спостерігається значна зацікавленість щодо автономних транспортних засобів. 50% чоловіків та 36% жінок висловилися за впровадження АТЗ на автошляхах України. В той же час більшість респондентів вважає, що на нинішньому етапі матеріально-технічного розвитку і з урахуванням консервативних поглядів українське суспільство нині ще не готове до запровадження руху як автономних, так і автоматизованих транспортних засобів на дорогах загального користування (понад 60% скептично ставляться до можливості швидкого врегулювання цього питання на території України). Однак беззаперечної підтримки отримала теза про те, що держава вже на сьогоднішньому етапі розвитку автоматизованих та автономних транспортних засобів повинна активно втрутитися в питання врегулювання діяльності з приводу використання автономних та автоматизованих транспортних засобів на автошляхах України.

Таким чином, чинна протидія правопорушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху шляхом подальшого посилення каральних заходів навряд чи може призвести до ефективних результатів та радикального зменшення кількості ДТП на автошляхах України. На нашу думку, лише розробка та впровадження комплексної програми дозволить досягти означеного результату. Основними напрямками вдосконалення в зазначеній програмі повинні стати:

- реалізація принципу невідворотності, а не суворості покарання за недотримання правил дорожнього руху;
- розробка та впровадження нового порядку обліку ДТП з більш широким набором облікових даних за кожною дорожньо-транспортною пригодою;
- поширення автоматичної фіксації порушень ПДД;
- закріплення у якості обов'язкових складових системи безпеки автомобіля автоматизованих помічників руху транспортного засобу (попередження про бокову перешкоду (сліпі зони (BSW)), автоматичне екстрене гальмування (АЕВ), попередження з'їзду з полоси руху (LDW), адаптивний круїз-контроль, запобігання управлінню у нетверезому стані (DADSS));
- розробка законодавчої бази щодо впровадження та використання на автошляхах України автоматизованих та автономних транспортних засобів.

Список використаних джерел:

1. Смерть на дороге: что скрывает официальная статистика по ДТП в Украине. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2018/09/3/640036/> (дата звернення 27.11.2020).
2. У МВС хочуть підвищити штрафи за перевищення швидкості. URL: <https://ua.112.ua/suspilstvo/u-mvs-khochut-pidvyshchyty-shtrafy-za-perevyshchennia-shvydkosti-540721.html> (дата звернення 27.11.2020).

3. Закон України № 2617-VIII від 22.11.2018 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019. № 17, ст. 71.

4. Lawmakers Should Require Proven Safety Systems on All New Cars. A Consumer Reports study says requiring crash avoidance features would cut traffic deaths in half. URL: <https://www.consumerreports.org/car-safety/lawmakers-should-require-proven-safety-systems-on-all-new-cars/> (дата звернення 27.11.2020).

5. Науково-дослідний інститут публічної політики і соціальних наук. Опитування: «Автономні транспортні засоби на автошляхах загального користування». URL: <https://pr-ss.pro/polls/test/> (дата звернення 27.11.2020).